

С. М. Петькун,
к. філос. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0703-169X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.24.198

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СТАНУ РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

S. Petkun,
PhD in Philosophy, Associate Professor, Head of the Department of Public Management and Administration, State University of Information and Communication Technologies

ANALYTICAL REVIEW OF THE STATE OF DEVELOPMENT OF THE PROBLEMS OF THE STATE ADMINISTRATION OF SOCIAL SECURITY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION

У статті наведено теоретичний огляд стану розробленості проблеми державного управління соціальною безпекою. Доведена актуальність зазначеної теми та обґрунтована її мета. Існуючі дослідження соціальної безпеки поділено на чотири категорії: фундаментальні, теоретичні, емпіричні та перспективні. До першої категорії віднесено дослідження природи виникнення соціальної безпеки як складової соціальної держави. Друга категорія містить з'ясування категорійного апарату соціальної безпеки з позиції реалізації соціальної політики держави. До третьої категорії належать дослідження, які пов'язані з оцінкою соціальної безпеки за допомогою існуючих методик: Індексу глобальної конкурентоспроможності, Індексу соціального прогресу, Індексу людського розвитку та Індексу добробуту. До четвертої категорії віднесено дослідження пов'язані з застосування технології цифрової трансформації для досягання ефективності державного управління соціальною безпекою. У зв'язку з цим, у статті визнається той факт, що реальне змістовне наповнення загального розуміння концепту соціальної безпеки і доведення його до практичної імплементації можливі лише за умови комплексного врахування всіх складових та елементів соціальної безпеки, до яких безумовно належить цифрова трансформація. В роботі доведено, що застосування зазначеної технології в державному управлінні соціальною безпекою допоможе інтегруванню України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу, що дозволить підвищити ефективність функціонування системи соціальної безпеки, сутність якої полягає у отриманні результату від дієвої соціальної політики, одним з інструментів якої і є цифрова трансформація. В роботі зроблено висновок про гарантійну функцію соціальної безпеки, тому що саме вона відповідає за виконання державою державних соціальних стандартів, які спрямовані на підвищення рівня життя населення. Саме з цього, в статті визначено державне управління соціальною безпекою як консолідована діяльність органів публічної влади, метою якої є створення системи соціальної безпеки населення задля задоволення соціальних потреб.

The article provides a theoretical overview of the state of development of the problem of state management of social security, proves the relevance of the mentioned topic and substantiates its purpose. Existing research is divided into four categories: fundamental, theoretical, empirical, and prospective. The first includes the study of the nature of the emergence of social security as a component of the social state. The second category contains clarification of the categorical apparatus of social security from the point of view of the implementation of the social policy of the state. The third category contains studies related to the assessment of social security using existing methods: the Global Competitiveness Index, the Social Progress Index, the Human Development Index, and the Welfare Index. The fourth category includes research related to the application of digital transformation technology for the effectiveness of state social security management. In this regard, in today's conditions, it is important to recognize the fact that a real meaningful filling of the general understanding of the concept of social security and bringing it to practical implementation is possible only if all components and elements of social security are taken into account comprehensively. The paper proves that the use of the mentioned technology in the state administration of social security will help the integration of Ukraine into the Single Digital Market of the European Union, which will allow to increase the effectiveness of the functioning of the social security system, the essence of which is to obtain results from an effective social policy, one of the tools of which is digital transformation. The work concludes about the guarantee function of social security, because it is social security that is responsible for the state's implementation of state social standards aimed at raising the standard of living of the population. It is from this that we define the state management of social security as a consolidated activity of public authorities, the purpose of which is to create a system of social security of the population to meet social needs.

Ключові слова: безпека, національна безпека, соціальна безпека, державне управління, методологія, категорійний апарат, цифрова трансформація

Key words: security, national security, social security, public administration, methodology, categorical apparatus, digital transformation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Забезпечення існування людини є однією з пріоритетних завдань державного управління в сучасній системі соціально-економічного розвитку. В умовах посилення зовнішніх та внутрішніх загроз національної безпеки України першочерговими діями органів державної влади є забезпечення стабільності, захищеності та добробуту громадян, що призведе до підвищення рівня соціальної безпеки. Державне управління соціальною безпекою включає в себе формування та виконання соціальної політики, розробку програм та проєктів у сфері соціального забезпечення, моніторинг соціальних процесів та аналіз їх впливу на безпеку населення. Забезпечення соціальної безпеки вимагає належного використання ресурсів, координації дій різних гілок влади та взаємодії з громадськими організаціями і міжнародними партнерами. Державне управління в цій галузі передбачає системний підхід до вирішення проблем соціальної безпеки та покликане забезпечити високий рівень захищеності громадян. З

урахуванням цього, державне управління соціальною безпекою є складним та важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу та врахування інтересів і потреб громадян.

Сучасне українське суспільство перебуває у стані війни з росією, тому питання пов'язані з будь-яким видом безпеки для нашої держави вкрай актуальні та своєчасні. В умовах воєнного стану, виникає гостра необхідність дослідження проблем пов'язаних з державним управлінням соціальною безпекою та обґрунтування напрямів застосування цифрової трансформації до зазначеного процесу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Соціальна безпека є об'єктом дослідження широкого кола науковців з позицій філософії, економіки та державного управління. Багатовекторність дослідження говорить про його актуальність та своєчасність. Категорійний апарат та методологію соціальної безпеки

розглядали такі науковці як: І. Білоус, О. Білорус, К. Бондаревська, Б. Бузан, І. Галиця, О. Гетьман, І. Гнибіденко, О. Давидюк, Б. Данилишин, Л. Ерхард, О. Зінченко, О. Іляш, Н. Коленда, В. Куценко, Е. Лібанова, С. Линдюк, О. Новікова, Ж. Озолина, С. Онишко, О. Палій, Т. Поснова, П. Роу, Ж. Сісмонді, О. Сидорчук, О. Сиченко, В. Скуратівський, Г. Старостенко, М. Тіль, Х. Хеллер, А. Хімченко, П. Шевчук.

Водночас наукові розробки в галузі державного управління соціальною безпекою не охоплюють усього спектра проблем. Потребують поглиблення теоретичні та практичні питання вдосконалення державного управління соціальною безпекою в частині застосування сучасної системи цифрової трансформації.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи із вищезазначеного, метою статті є наукове обґрунтування теоретичних засад щодо вдосконалення державного управління соціальною безпекою в контексті сучасного інституційного оточення та реалізації державної політики України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Існуючі дослідження державного управління соціальною безпекою можна поділити на чотири інституційні категорії: фундаментальні, теоретичні, емпіричні та перспективні.

Отже, фундаментальні дослідження спрямовані на глибоке і всебічне вивчення основних принципів, теорій, концепцій і понять, пов'язаних із соціальною безпекою та державним управлінням в цій сфері. Ці дослідження мають на меті розкрити сутність, закономірності та принципи функціонування системи соціальної безпеки в контексті державного управління.

Фундаментальні дослідження соціальної безпеки включають праці західноєвропейських дослідників, які обґрунтовували основні постулати соціальної держави.

Так, термін "соціальна держава" було запроваджено німецьким державознавцем Х. Хеллером, він дотримувався думки про існування правової основи, інститути якої дозволяють здійснити значний крок у поширенні демократії на соціальну сферу, що призведе до побудови соціальної держави [1]. Зазначене положення було активно використане у законодавстві країн Західної Європи після Другої світової війни, так Конституція Франції, ФРН, Іспанії та Швеції містять відповідну статтю, яка вказує про належність зазначених країн до соціальних.

Соціальну спрямованість держави досліджував у своїх наукових працях Жан С. Сісмонді. Він наголошував про те, що людина є головним об'єктом опікування держави через соціальне забезпечення. Зазначене положення міститься в дослідженні Д. Сковронського [4].

Концепція соціальної держави знайшла свого практичного застосування у затвердженій на державному рівні концепції нового економічного ладу Л. Ерхарда. Згідно до цієї концепції держава брала на себе соціальні зобов'язання у забезпеченні певного рівня життя своїм громадянам [5].

Поступове дослідження феномену соціальної держави призвели до визнання її складових, до яких безумовно належить соціальна безпека, як наслідок функціонування соціальної держави. Розуміння зазначеної категорії вимагає всебічного дослідження з урахуванням практичної імплементації для з'ясування природи походження, принципів та методів державного управління соціальною безпекою.

Суттєвий внесок у з'ясування сутності соціальної безпеки внесли науковці, які розкрили саму природу походження зазначеної категорії. Ідея включення соціальної безпеки до об'єкту державного управління належить Б. Бузану. Він досліджує різноманітні типи відносин, які формує держава з іншими акторами у сфері безпеки. Висхідною його аналізу є держава як головний актор у політиці безпеки та її співвідношення з окремими особами, групами, суспільствами, іншими державами та міжнародною системою в цілому. Б. Бузан відмічає "Якщо суспільна безпека — це стійкість, у прийнятних умовах для еволюції, традиційних моделей мови, культури, релігійної та етнічної ідентичності та звичаїв, то загрози цим цінностям набагато частіше походять з середини держави, ніж зовні" [8, с. 123].

Латвійська професорка Ж. Озолина розглядає соціальну безпеку через призму міжнародної політичної ситуації. Вона наголошує на те, що в сучасних умовах наявності воєнних конфліктів у світі, соціальна безпека знову стала більш тісно пов'язана з національною безпекою, при цьому суспільство стає більш схильним до широкого спектру викликів [7, с. 16].

Інші дослідники дотримувались більш гнучкого підходу до природи соціальної безпеки. Так, П. Роу стверджує, що безпека спрямована на підтримку значних етнічних і релігійних груп, а межі цих груп можуть і не можуть збігатися з обмеженнями, які встановлює держава [9]. Його підтримує М. Тіль, який також наголошує на стосунках між групами та державою "соціальна безпека як одне з розширених понять безпеки відноситься до безпеки колективних груп по відношенню до інших спільнот або інститутів держави, в якій вони існують" [10].

Разом із тим, в умовах сьогодення важливо визнати той факт, що реальне змістовне наповнення загального розуміння концепту соціальної безпеки і доведення його до практичної імплементації можливі лише за умови комплексного врахування всіх складових та елементів соціальної безпеки.

Такої думки дотримуються вчені, які розглядають об'єкт нашого дослідження з позиції керованого впливу держави. Прикладом такого фундаментального методологічного дослідження є праці О. Сидорчук, яка визначає соціальну безпеку як філософську, економічну та соціальну категорію. Філософський зміст соціальної безпеки має прояв у з'ясуванні людського буття. Саме філософія надає можливість визначення справедливості як основної складової безпеки, яка поєднує захищеність буття особи, нації та держави, що нарешті призводить до визначення економічного змісту безпеки [2, с. 23].

Так, з точки зору економічних процесів, безпека це перш за все дотримування суб'єктами господарювання

норм конкуренції, стандартів якості товарів та послуг. Безпека як економічна категорія включає економічну свободу та усунення впливу економічної дестабілізації, яку покладено у соціальну спрямованість економічної політики держави [3, с. 97].

Соціальна спрямованість безпеки полягає у "побудові моделі соціальної держави та є відображенням соціалізації всіх сфер людського життя й підпорядкування їх соціальним цілям" [3, с. 106]. Заслугує уваги думка зазначеного науковця про залежність соціальної безпеки від розвитку галузей соціальної сфери, що підкреслює її необхідність у системі державного управління [2, с. 440].

Теоретичні дослідження соціальної безпеки в українському науковому колі мають різні спрямування відносно належності зазначеного категорійного апарату. Так, декілька дослідників відносять соціальну безпеку суто до сфери національної безпеки та впливу зовнішніх загроз, інші говорять про належність соціальної безпеки до соціальної сфери державного управління. На основі досліджень, які провели І. Галица, О. Гетьман [12] та С. Линдюк [13] можемо зробити групування.

До першої групи відносяться дослідження І. Білоус, О. Білорус, І. Гнибіденко, Б. Данилишин, О. Іляш, В. Куценко, Г. Старостенко, С. Онишко, Т. Поснова, П. Шевчук.

Друга група включає науковців: К. Бондаревська, О. Давидюк, О. Зінченко, Н. Коленда, Е. Лібанова, О. Новікова, О. Палій, О. Сиченко, В. Скуратівський, А. Хімченко.

Отже, виходячи з наведених досліджень можемо відмітити, що державне управління соціальною безпекою це консолідована діяльність органів публічної влади, метою якої є створення системи соціальної безпеки населення задля задоволення соціальних потреб.

Емпіричні дослідження соціальної безпеки, як правило, будуються на оцінці цієї категорії та на основі всебічних методик. У сучасних дослідженнях не існує універсальної методики оцінки соціальної безпеки. За визначенням К. Бондаренко ця категорія входить до Індексу глобальної конкурентоспроможності, Індексу соціального прогресу, Індексу людського розвитку та Індексу добробуту. Дослідниця наполягає на тому, що "індикатори в цих методиках можуть бути застосовані до оцінки стану соціальної безпеки на ринку праці за умови дотримання принципів репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності" [6, с. 15].

Також результатом емпіричних та перспективних досліджень державного управління соціальною безпекою є праці, пов'язані з застосуванням цифрової трансформації. У зв'язку з цим, заслуговує уваги думка, яку було розглянуто у попередніх публікаціях, де соціальну безпеку досліджено як інституційну складову державного управління, та наголошено про необхідність функціонування цифрової трансформації як важливу складову соціальної безпеки. Наведено приклад підвищення рівня соціальної безпеки громадян через впровадження єдиного порталу державних послуг "Дія" та наголошено на тому, що провідною метою інституційно-

налізації державного управління соціальною безпекою є запровадженням філософії цінностей партнерства та прозорості між інститутами влади та громадянами, яку можна досягти за допомогою цифрової трансформації [11].

Отже, проблеми державного управління соціальною безпекою мають достатній рівень обговорення у закордонній та вітчизняній науковій літературі, але в нашій державі на законодавчому рівні ця система формується лише фрагментарно, що приводить до негативних тенденцій та деформацій у соціально-економічному розвитку. Досягання мети соціальної безпеки потребує осучаснення системи соціальної захищеності громадян у відповідності до існуючих європейських стандартів за допомогою цифрової трансформації.

Застосування зазначеної технології в державному управлінні соціальною безпекою допоможе інтегруванню України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу, що дозволить підвищити ефективність функціонування системи соціальної безпеки, сутність якої полягає у отриманні результату від дієвої соціальної політики, одним з інструментів якої і є цифрова трансформація.

З урахуванням вищевказаного зазначимо, що цифрова трансформація повинна бути спрямована на:

- досягнення стратегічних цілей державного управління соціальною безпекою, до яких віднесемо забезпечення мінімального рівня соціальних послуг, зниження рівня бідності, покращання якості освіти та охорони здоров'я, та інше;
- оптимізацію ресурсів, які виділені для забезпечення соціальної безпеки, що передбачає раціональний розподіл бюджетних коштів та інших ресурсів для максимізації соціальних вигод;
- забезпечення соціальних прав та потреб громадян, включаючи доступ до освіти, охорони здоров'я, житла, праці, та інших аспектів соціального життя;
- захист від соціальних ризиків та кризових ситуацій через забезпечення соціальної стабільності;
- підвищення рівня активізації громадськості: через участь у процесах прийняття рішень та впровадженні соціальних програм, що сприяє більшій відкритості та демократії в сфері соціальної безпеки.

Зрозуміло, що наведений перелік дій потребує підвищення рівня кваліфікації суб'єктів державного управління, що можна досягти через впровадження системи підвищення кваліфікації державних службовців з питань електронного врядування та диджиталізації. Зазначені дії підвищать рівень цифровізації надання адміністративних та соціальних послуг, що входять до сфери відповідальності Міністерства цифрової інформації України [11]. Підтвердженням цього, є констатація факту підвищення рівня цифровізації та автоматизації робочих процесів за період пандемії та війни, Головою Національного агентства України з питань державної служби Н. Алюшиной [14].

Виходячи з вищесказаного, ефективність державного управління соціальною безпекою є суттєвим аспектом сучасного суспільства, що вимагає глибокого аналізу та досліджень. Державне управління в цій сфері пе-

редбачає вплив на соціальні процеси, забезпечення соціальних прав та потреб громадян, а також забезпечення соціальної безпеки в суспільстві.

ВИСНОВКИ

Отже, наукові дослідження у галузі державного управління соціальною безпекою сприяють розвитку та вдосконаленню методів та підходів до реалізації соціальної політики та забезпеченню сталого соціального розвитку суспільства. Використання цифрової трансформації у державному управлінні соціальною безпекою буде сприяти підвищенню рівня соціального добробуту та захисту громадян, ефективному використанню ресурсів, забезпеченню стабільності та активної участі громадськості у процесі державного управління. Як результат, можна стверджувати, що державне управління соціальною безпекою спрямоване на вирішення проблеми соціально-економічного розвитку. Саме соціальна безпека відповідає за виконання державою державних соціальних стандартів, які спрямовані на підвищення рівня життя населення, з цього ми визначаємо державне управління соціальною безпекою як консолідовану діяльність органів публічної влади, метою якої є створення дієвої системи соціальної безпеки населення задля задоволення соціальних потреб.

Література:

- Heller Hermann, *Sovereignty. A Contribution to the Theory of Public and International Law*, ed. D. Dyzenhaus, Oxford, Oxford University Press, 2019.
- Сидорчук О.Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення. Монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.
- Сидорчук О.Г. Соціальна безпека як елемент державного регулювання: соціально-економічний та гуманітарний контекст. *Управління економікою: теорія та практика*: Зб. наук. пр. К: ІЕП НАНУ, 2018. С. 95—109.
- Сковронський Д. М. Ідея та визначення соціальної держави у історіографічному аспекті *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 825. С. 217—223.
- Ерхард Л. *Добробут для всіх*. Київ, 2023. 384 с.
- Бондаревська К. В. Оцінка соціальної безпеки: міжнародний та національний досвід. *Економіка і організація управління*. 2022р. № 4 (48). С. 4—18.
- Societal security*. Edited by Zaneta Ozolina. Zinatne Publishers, 2016. 224 p.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (2nd ed.). (London: Harvester Wheatsheaf), p. 123.
- Roe, P. (2007). *Societal Security*. In: Collins, A. (Ed.) *Contemporary Security Studies*. (Oxford: Oxford University Press), p. 169.
- Thiel, M. (2007). *Identity, societal security and regional integration in Europe*. Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series, Vol. 7, No. 6, April 2007. URL: // aei.pitt.edu/8175/1/Thiel_IDSocietSec_long07_edition.pdf
- Петькун С. М. Інституціональна складова державного управління соціальною безпекою в Україні. *Наукові інновації та передові технології* 2022. № 12 (14). С. 21—30.
- Галиця І.О., Гетьман О.О. Становлення механізму соціальної безпеки: наукова детермінація *Регіональна економіка*. 2017. №2. С. 62—72.
- Линдюк С. Теоретичні інтерпретації концепту "соціальна безпека" в українському науковому дискурсі. *Науковий вісник: Державне управління*. 2022. № 1 (11). С. 92—113.
- Алюшина Н.О. Розвиток інституту державної служби в умовах карантину та воєнного стану. *Ефективність державного управління*. 2022. Вип. 1/2 (70/71) С. 11.

References:

- Hermann, H. (2019), *Sovereignty. A Contribution to the Theory of Public and International Law*, Oxford University Press, Oxford, UK.
- Sydorchuk, O.H. (2018), *Sotsial'na bezpeka: derzhavne rehuliuвання ta orhanizatsijno-ekonomichne zabezpechennia* [Social security: state regulation and organizational and economic support], LRIDU NADU, L'viv, Ukraine.
- Sydorchuk, O.H. (2018), "Social security as an element of state regulation: socio-economic and humanitarian context", *Upravlinnia ekonomikoiu: teoriia ta praktyka* [Economic management: theory and practice], IEP NANU, Kyiv, Ukraine, pp. 95—109.
- Skovrons'kyj, D.M. (2015), "The idea and definition of the welfare state in historiographic aspect", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*. Serii: Yurydychni nauky, vol. 825, pp. 217—223.
- Erkhard, L.D. (2023), *Dobrobut dlia vsikh* [Welfare for all], Kyiv, Ukraine.
- Bondarevs'ka, K.V. (2022), "Assessment of the social security: international and national experience", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 4 (48), pp. 4—18.
- Ozolina, Z. (2016), *Societal security*, Zinatne Publishers, Riga. Latvia.
- Buzan, B. (1991), *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, 2nd ed., Harvester Wheatsheaf, London, UK.
- Roe, P. (2007), "Societal Security", *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, UK.
- Thiel, M. (2007), "Identity, societal security and regional integration in Europe", *Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series*, Vol. 7, No. 6, available at: aei.pitt.edu/8175/1/Thiel_IDSocietSec_long07_edition.pdf (Accessed 30 Nov 2023).
- Pet'kun, S.M. (2022), "Of the state administration of social security in Ukraine", *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*, vol. 12 (14), pp. 21—30.
- Halitsia, I.O. and Het'man, O.O. (2017), "Social security mechanism formation: scientific determination", *Rehional'na ekonomika*, vol. 2, pp. 62—72.
- Lyndiuk, S. (2022), "Theoretical interpretations of the concept of "social security" in the ukrainian scientific discourse", *Naukovyj visnyk: Derzhavne upravlinnia*, vol. 1 (11), pp. 92—113.
- Aliushyna, N.O. (2022), "Development of the Public Service Institute Under Lockdown Conditions and Martial Law", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1/2 (70/71), pp. 11—16.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2023 р.